

მართლმადიდებელი საღვთისმეტყველო უმაღლესი საბანმანათლებლო პროგრამებისთვის მინიჭებული პრივილეგიები სეკულარული სახელმწიფოს კონსტიტუციის

მარიამ გორგოძე

*სამართლის პროგრამის დოქტორანტი,
სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტი*

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

დიმიტრი გეგენავა

*სამართლის დოქტორი,
სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის პროფესორი*

I. შესავალი

სეკულარული სახელმწიფოების ძირითადი მახასიათებელი რელიგიური ორგანიზაციისა და სახელმწიფოს ინსტიტუციური გამიჯვნაა, თუმცა სეკულარიზმის შინაარსი არაერთგვაროვანია.¹ სეკულარიზმის კონცეფციის მეორე გაგება რელიგიისა და საჯარო სივრცის გამიჯვნას გულისხმობს და ვლინდება, როგორც საკონსტიტუციო პრინციპი.² საქართველოში მოქმედი თანამშრომლობითი სეკულარიზმის მოდელის ფარგლებში არ არსებობს სახელმწიფო რელიგია, რელიგიისა და რწმენის თავისუფლება აღიარებული და გარანტირებულია, თუმცა, იმავდროულად, ეკლესია და სახელმწიფო მრავ-

1 დიმიტრი გეგენავა, „სეკულარიზმის სამართლებრივი კონცეფცია და თანამედროვე მსოფლიო“, წიგნში: ავთანდილ დემეტრაშვილი 80, სოფიო დემეტრაშვილის რედაქტორობით (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის გამომცემლობა, 2021): 563-564; Andras Sajó, „Constitutionalism and Secularism: The Need for Public Reason,“ *Constitutional Law Review* 3 (2010): 114.

2 იხ., დიმიტრი გეგენავა, „სეკულარიზმის სამართლებრივი კონცეფცია და თანამედროვე მსოფლიო“, წიგნში: ავთანდილ დემეტრაშვილი 80, სოფიო დემეტრაშვილის რედაქტორობით (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის გამომცემლობა, 2021): 562; რელიგიის თავისუფლება: სახელმწიფოს დისკრიმინაციული და არასეკულარული პოლიტიკის კრიტიკა (თბილისი: ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), 2016): 68.

ვალ სფეროში თანამშრომლობენ.³ კონკრეტული რელიგიის განსაკუთრებული როლის აღიარების მიუხედავად⁴, ეკლესია და სახელმწიფო ერთმანეთისგან გამიჯნულია.

საქართველოს კონსტიტუცია აღიარებს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს ქვეყნის ისტორიაში და, ამავდროულად, მის დამოუკიდებლობას სახელმწიფოსგან.⁵ მართლმადიდებელი ეკლესიის „განსაკუთრებული როლის“ საპასუხოდ, სახელმწიფო მას სხვადასხვა სფეროში არაერთ პრივილეგიას ანიჭებს,⁶ რომელთა საფუძველიც კონსტიტუციური შეთანხმებითაა განმტკიცებული.⁷ ეს პრივილეგიები აქტიურად ვლინდება უმაღლესი განათლების სფეროშიც.⁸

კონსტიტუციური შეთანხმება ითვალისწინებს სახელმწიფოს მიერ ეკლესიის საგანმანათლებლო დაწესებულებების ფუნქციონირების ხელშეწყობას, შესაბამისი დაწესებულებების მიერ გაცემული განათლების დამადასტურებელი დოკუმენტების, სამეცნიერო ხარისხებისა და წოდებების აღიარებას.⁹ უმაღლესი განათლების სფეროში მოქმედი სპეციალური კანონ-

3 Dimitry Gegenava, "Legal and Social Status of the Georgian Orthodox Church: Challenges and Perspectives." Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie 13, no. 2 (2020): 171. იხ., ციტირება: [Khetsuriani 2013, 43].

4 იხ., საქართველოს კონსტიტუცია, მე-8 მუხლი; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 22 ნოემბრის N2/18/206 განჩინება საქმეზე „მოქალაქე ზურაბ აროშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

5 იხ., საქართველოს კონსტიტუცია, მე-8 მუხლი.

6 იხ., Dimitry Gegenava, "State Funding of Religious Organizations in Georgia." Studia z Prawa Wyznaniowego 22 (2019): 121.

7 იხ., კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის.

8 იხ., მარიამ გორგოძე, „ეკლესია - სახელმწიფოს თანამშრომლობა უმაღლესი განათლების სფეროში“. წიგნში: ლადო ჭანტურია 60, დიმიტრი გეგენავას რედაქტორობით (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2023), 304-305.

9 კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის, მე-5 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები.

მდებლობა მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისთვის (უსდ) აწესებს ავტორიზაციის განსხვავებულ პირობებს,¹⁰ ხოლო საღვთისმეტყველო უმაღლესი განათლების პროგრამებზე მიღებულ განათლებას ამ პროგრამების აკრედიტების გარეშე, უპირობოდ აღიარებს¹¹.

ნაშრომის მიზანია, მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ებისა და პროგრამებისთვის გათვალისწინებული პრივილეგიების შესაბამისობის დადგენა სეკულარული სახელმწიფოს მოდელთან. სტატიაში განხილული იქნება მოქმედი სპეციალური მონესრიგება და მისი თანმდევი შედეგები, მათ შორის, დაინტერესებულ მხარეთა უფლებრივი მდგომარეობა და უმაღლესი განათლების მიზნების რეალიზება; შეფასდება არსებული პრივილეგიებისა და თანმდევი ნეგატიური შედეგების თანაბომიერება და არსებულ გარე შეფასების მოდელში საღვთისმეტყველო დაწესებულებისა და საღვთისმეტყველო პროგრამების ზოგადი წესით შეფასების პერსპექტივა. ასევე, განხილული იქნება მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის პრივილეგიების მინიჭების შესაძლო დისკრიმინაციული ხასიათი და შეფასდება, რამდენად შეესაბამება საგანმანათლებლო მოქმედი პოლიტიკა თანამშრომლობითი სეკულარიზმის მოდელში ეკლესია - სახელმწიფოს თანამშრომლობის ფარგლებს.

10 იხ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 56⁵ მუხლი; „მხოლოდ საღვთისმეტყველო საგანმანათლებლო პროგრამების განმახორციელებელი დაწესებულების ავტორიზაციის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის N135/6 ბრძანება, მე-2 პუნქტი.

11 „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 47⁵ მუხლის მესამე პუნქტი.

II. აკადესია - სახელმწიფოს თანამშრომლობა და მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უმაღლესი განათლების პროგრამების პრივილეგიები

1. მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო პროგრამების აღიარება სახელმწიფოს მიერ

მართლმადიდებლურ საღვთისმეტყველო უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს უფლება აქვთ, განახორციელონ კანონმდებლობით განსაზღვრული საგანმანათლებლო პროგრამები.¹² ეს პროგრამები არ ექვემდებარება აკრედიტაციის პროცესს, თუმცა, მიუხედავად ამისა, მათი გავლის შემდეგ მიღებულ განათლებას სახელმწიფო უპირობოდ აღიარებს.¹³ ამ პროგრამებს არ შეეხო არც 2022 წლის საკანონმდებლო ცვლილება, რომლითაც აიკრძალა პროგრამების განხორციელება ე.წ. „ავტორიზებულ რეჟიმში“ და აკრედიტაცია სავალდებულო გახდა ყველა შემთხვევაში.¹⁴ გარე შეფასების პოლიტიკის გამკაცრების მიუხედავად, საღვთისმეტყველო უსდ-ებმა მაინც შეძლეს სტატუს კვოს შენარჩუნება.

სახელმწიფოს ზედამხედველობა უმაღლეს განათლებაზე დაწესებულებებისა და საგანმანათლებლო პროგრამების გარე შეფასებით, ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის პროცესებით ვლინდება. გარე შეფასების ფარგლებში განისაზღვრება პროგრამის შესაბამისობა აკრედიტაციის სტანდარტებთან,¹⁵ რო-

12 იხ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 47⁵ მუხლის პირველი პუნქტი.

13 „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 66-ე მუხლის 1¹ პუნქტი და 47⁵ მუხლის მესამე პუნქტი.

14 იხ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს 2022 წლის 16 მარტის კანონი, პირველი მუხლის მე-6 პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტი.

15 საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2011 წლის 4 მაისის №65/ნ ბრძანებით დამტკიცებული „უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციის დებულება“, მე-2 მუხლის პირველი პუნქტი.

მღებიც მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორიცაა: საგანმანათლებლო პროგრამის მიზანი, სწავლის შედეგები და მათთან პროგრამის შესაბამისობა; სწავლების მეთოდოლოგია და ორგანიზება, პროგრამის ათვისების შეფასების ადეკვატურობა; სტუდენტების მიღწევები, მათთან ინდივიდუალური მუშაობა; სწავლების რესურსებით უზრუნველყოფა; სწავლების ხარისხის განვითარების შესაძლებლობები.¹⁶ შესაბამისად, არსებული მიდგომით, სახელმწიფო ფაქტობრივად უარს ამბობს საღვთისმეტყველო პროგრამების განათლების ხარისხის კონტროლზე, კურსდამთავრებულთა მიერ მიღებულ განათლებას აღიარებს პროგრამის კანონმდებლობასა და სტანდარტებთან შესაბამისობაზე შემოწმების, კვალიფიკაციისა და სწავლის შედეგების რელევანტურობის დადასტურების გარეშე. ზედამხედველობის მიღმა რჩება დაინტერესებულ მხარეთა უფლებრივი მდგომარეობისა და უსდ-ის მიერ მათი ინტერესების გათვალისწინების საკითხებიც, რაც განსაკუთრებით პრობლემურია სტუდენტების შემთხვევაში.

სახელმწიფოს მიერ აღიარებულია შემდეგი საღვთისმეტყველო განათლების პროგრამები: თეოლოგიის საგანმანათლებლო პროგრამა; ხატწერის საგანმანათლებლო პროგრამა; საეკლესიო არქიტექტურის (ხუროთმოძღვრების) საგანმანათლებლო პროგრამა; საეკლესიო მუსიკისა და საეკლესიო მუსიკათმცოდნეობის საგანმანათლებლო პროგრამა; ქრისტიანული ფსიქოლოგიის საგანმანათლებლო პროგრამა; ქრისტიანული ხელოვნებათმცოდნეობის საგანმანათლებლო პროგრამა; დაზგური და მონუმენტური ხატწერის რესტავრაციის საგანმანათლებლო პროგრამა; ქრისტიანული ფილოსოფიის საგანმანათლებლო პროგრამა.¹⁷ ჩამოთვლილი პრო-

16 იხ., საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის №65/ნ ბრძანებით დამტკიცებული „უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციის სტანდარტები“.

17 „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 47⁵ მუხლის პირველი პუნქტი.

გრამების კურსდამთავრებულებმა კონკურენცია უნდა გაუწიონ სხვა, აკრედიტებული პროგრამების კურსდამთავრებულებს, რომლებსაც განათლება მიღებული აქვთ მოქმედი სტანდარტების შესაბამისად შემუშავებული საგანმანათლებლო პროგრამებით.

საქართველოში უმაღლესი განათლების ერთ-ერთ მიზნად აღიარებულია თანამედროვე მოთხოვნების შესატყვისი კომპეტენციის მქონე პირების მომზადება, შრომის ბაზარზე უმაღლესი განათლების მქონე პირთა კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა და მაღალი ხარისხის უმაღლესი განათლების შეთავაზება დაინტერესებული პირებისათვის.¹⁸ იმ პირობებში, როდესაც არ ფასდება პროგრამის მიზნებსა და სწავლის შედეგებში შრომის ბაზრის მოთხოვნების გათვალისწინება, დამსაქმებელთა ჩართულობა პროგრამების შემუშავება-განვითარებასა და შეფასებაში, სტუდენტებისა და კურსდამთავრებულების კარიერული მხარდაჭერა და აკრედიტაციის სტანდარტებით გათვალისწინებული სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორები,¹⁹ სახელმწიფო საღვთისმეტყველო განათლების პროგრამების შემთხვევაში მოკლებულია შესაძლებლობას, გააკონტროლოს ზემოთ დასახელებული მიზნის შესრულება.

საღვთისმეტყველო განათლების პროგრამებიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს „ქრისტიანული ფსიქოლოგია“. ქრისტიანული ფსიქოლოგიის ამ ფორმით არსებობას, კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობასთან ერთად, სხვა საფრთხეებიც ახლავს. არაერთ სახელმწიფოში ფსიქოლოგია

18 „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტი.

19 იხ., საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის №65/ნ ბრძანებით დამტკიცებული „უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციის სტანდარტები“, 1.1, 1.2, 3.1, 5.3.

რეგულირებადი პროფესიაა,²⁰ შესაბამისად, საქმიანობის განხორციელებისათვის სახელმწიფოს ან/და პროფესიული ასოციაციის მიერ დაწესებული წინაპირობების დაკმაყოფილება ფსიქოლოგიის ნებისმიერი პროგრამის კურსდამთავრებულს უწევს. მაგალითად, აშშ-ის შემთხვევაში რელიგიური ნიშნით დაფუძნებული უსდ-ების ფსიქოლოგიის პროგრამებიც გადიან აკრედიტაციას ზოგადი წესით (დარგობრივი ორგანიზაციის ჩართულობით).²¹ ქართული კანონმდებლობა პრაქტიკული საქმიანობის დაწყებისათვის ფსიქოლოგების სერტიფიცირებას, ლიცენზირებას ან სხვა ფორმით რეგულირებას არ ითვალისწინებს. ქრისტიანული ფსიქოლოგიის შემთხვევაში ამას ემატება საგანმანათლებლო პროგრამებზე ზედამხედველობის არარსებობაც.

პროგრამების კურსდამთავრებულებს, საფეხურის შესაბამისად, ენიჭებათ ფსიქოლოგიის ბაკალავრის/მაგისტრის/დოქტორის ხარისხი.²² პროგრამის განმახორციელებელი დაწესებულებები სწავლის შედეგებს შორის მიუთითებენ ფსიქოლოგიურ კონსულტირებას, ფსიქოთერაპიას.²³ შესაბამისად, დასაქმების სფერო არ არის შეზღუდული რელიგიური ორგანიზაციით, არამედ კურსდამთავრებულებს შეუძლიათ დასაქმდნენ

20 მაგ., იბ., Italy. Regulation of the Profession of the Psychologist. Presidential Acts, Decrees, and Ordinances – ACT No. 56, February 18, 1989; Rachael Gledhill, “Understanding the Regulation of Psychologists.” The Health and Care Professions Council (HCPC), January 16, 2023. ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <https://shorturl.at/mxl12>.

21 მაგ., იბ., Biola University. “Accreditation and Affiliation of Biola University.” ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <https://www.biola.edu/about/accreditation-affiliation>

22 იბ., თბილისის სასულიერო აკადემია და სემინარი. „ქრისტიანული ფსიქოლოგიის საბაკალავრო პროგრამა.“ ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <https://www.tsas.ge/ka/qristianuli-fsiqologia>. ახალი საქართველოს უნივერსიტეტი. „ქრისტიანული ფსიქოლოგიის სამაგისტრო პროგრამა “ . ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <http://ngu.edu.ge/ka/abiturientis-gzamkvlevi/ma-in-christian-psychology-2>.

23 იბ., თბილისის სასულიერო აკადემია და სემინარი. „ქრისტიანული ფსიქოლოგიის საბაკალავრო პროგრამა.“ ახალი საქართველოს უნივერსიტეტი. „ქრისტიანული ფსიქოლოგიის სამაგისტრო პროგრამა“.

ფსიქოლოგის პროფესიის ნებისმიერი მიმართულებით, მათ შორის, ფსიქოთერაპევტად.²⁴ განსახილველი პროგრამის შემთხვევაში დაშვებული გამონაკლისი რისკის შემცველია არა მხოლოდ კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის თვალსაზრისით, არამედ, დარგის სპეციფიკიდან გამომდინარე, მათ მიერ განხორციელებული საქმიანობის მხრივაც. ფაქტობრივად, სახელმწიფო უარს ამბობს იმ პროფესიის წარმომადგენელთა განათლების ზედამხედველობაზე, რომლებსაც უშუალო შეხება აქვთ ადამიანების ცხოვრების ისეთ მნიშვნელოვან სფეროსთან, როგორიც მენტალური ჯანმრთელობაა²⁵.

რელიგიური ორგანიზაციის მიერ დაფუძნებული უსდ-ები მხოლოდ ქართული უმაღლესი განათლების სივრცისთვის არ არის ცნობილი. სხვადასხვა სახელმწიფოში წარმატებით ფუნქციონირებს არაერთი „რწმენაზე დაფუძნებული“ („faith-based“) დაწესებულება,²⁶ თუმცა, საქართველოსგან განსხვავებით, ეს დაწესებულებები, სხვა უსდ-ების მსგავსად, ზოგადი წესით ექვემდებარებიან გარე შეფასების პროცესებს.²⁷ რელიგიური ორგანიზაციების დაფუძნებულ დაწესებულებებსა და

24 იხ., თბილისის სასულიერო აკადემია და სემინარი. „ქრისტიანული ფსიქოლოგიის საბაკალავრო პროგრამა.“ ახალი საქართველოს უნივერსიტეტი. „ქრისტიანული ფსიქოლოგიის სამაგისტრო პროგრამა“.

25 იხ., Geoffrey P. Kramer, Douglas A. Bernstein, and Vicky Phares. Introduction to Clinical Psychology. Cambridge: Pearson, 2019, 390.

26 იხ., Perry L. Glanzer, “The Role of the State in the Secularization of Christian Higher Education: A Study of Postcommunist Europe,” *Journal of Church and State* 53, no. 2 (Spring 2011): 165-166; April Kestell Cassou, Robert F. Curran, “Secular Orthodoxy and Sacred Freedoms: Accreditation of Church-Related Law Schools,” *Journal of College and University Law* 11, no. 3 (Winter 1984): 296.

27 იხ., ბალაზ შანდა, „სახელმწიფო და ეკლესია უნგრეთში“, წიგნში: სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში, გერჰარდ რობერტის რედაქტორობით, (თბილისი: კავშირი „21-ე საუკუნე“, კონრად ადენაუერის ფონდი, 2011), 383-384; სოფი ს. ვან ბრიჰსტერველდი, „სახელმწიფო და ეკლესია ნიდერლანდებში“, წიგნში: სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში, გერჰარდ რობერტის რედაქტორობით, (თბილისი: კავშირი „21-ე საუკუნე“, კონრად ადენაუერის ფონდი, 2011), 433.

მათ პროგრამებზე პრივილეგიები არ ვრცელდება, მათ შორის, არც თანამშრომლობითი სეკულარიზმის მოდელის მექანიზმებში.²⁸ მართალია, სეკულარიზმის ეს მოდელი ქმნის სივრცეს რელიგიურ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობისთვის და უშვებს კონკრეტული რელიგიის განსაკუთრებული როლის აღიარების შესაძლებლობას, თუმცა, იმავდროულად, დაცულია დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი, დაუსაბუთებელი პრივილეგიები კი სეკულარიზმის ფუნდამენტური პრინციპების დარღვევად მიიჩნევა.²⁹ ქართულ კანონმდებლობაში არსებული საღვთისმეტყველო უმაღლესი განათლების პროგრამები, თავისი განსხვავებული მონესრიგებითა და უპირობო აღიარებით სახელმწიფოს მხრიდან, გამონაკლისია. არცერთი თანამედროვე სეკულარული სახელმწიფო მსგავს მიდგომას არ იცნობს.

2. მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ების ინსტიტუციური პრივილეგიები

პროგრამების აღიარებასთან ერთად, მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ებისთვის კანონმდებლობა ინსტიტუციურ პრივილეგიებსაც ითვალისწინებს.³⁰ საღვთისმეტყველო დაწესებულებები სახელმწიფოს მხრიდან ლეგიტიმაციას 2012 წლის საკანონმდებლო ცვლილებების შემდეგ დაექვემდებარა, ამავე ცვლილებით შემუშავდა ეკლესიის მიერ გაცემული განათლების დამადასტურებელი დოკუმენტების, სამეცნიერო ხარისხებისა და წოდებების აღიარების ერთიანი

28 იხ., მარიამ გორგოძე, „ეკლესია - სახელმწიფოს თანამშრომლობა უმაღლესი განათლების სფეროში.“ წიგნში: ლადო ჭანტურია 60, დიმიტრი გეგენავას რედაქტორობით (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2023), 306-307.

29 იხ., Venice Commission, Guidelines for Legislative Reviews of Laws Affecting Religion or Belief, 59th Plenary Session (Venice, June 18-19, 2004), 12; Waldman v. Canada (1999), CCPR/C/67/D/694/1996, OHCHR, 5.5.

30 იხ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 56⁵ მუხლი.

საკანონმდებლო სტანდარტი.³¹ მოქმედი კანონმდებლობით, იმ საღვთისმეტყველო უსდ-ებისათვის, რომლებიც ახორციელებენ მხოლოდ საღვთისმეტყველო საბაკალავრო, სამაგისტრო ან/და სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამებს, გათვალისწინებულია ავტორიზაციის განსხვავებული პროცედურა – საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის დასაბუთებული წარდგინების საფუძველზე საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციის საბჭო იღებს გადაწყვეტილებას ავტორიზაციის შესახებ.³²

ავტორიზაციის საბჭოს მიერ ზოგადი წესის მიხედვით მიღებული გადაწყვეტილება ეფუძნება საავტორიზაციო დოკუმენტაციის, ავტორიზაციის ექსპერტთა ჯგუფის დასკვნის, დაწესებულების მიერ ავტორიზაციის ექსპერტთა ჯგუფის დასკვნის პროექტზე წარდგენილი არგუმენტირებული პოზიციის შესწავლისა და გეპირი მოსმენის შედეგებს.³³ საღვთისმეტყველო უსდ-ების შემთხვევაში საბჭოს გადაწყვეტილების საფუძველია მხოლოდ თვითშეფასების კითხვარში ასახული ინფორმაცია და დაინტერესებული მხარის მიერ საბჭოს სხდომაზე დაფიქსირებული პოზიცია.³⁴ შესაბამისად, მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ების „განსხვავებული წესით ავტორიზაცია“ მხოლოდ ფორმალურ ხასიათს ატარებს და არაფერი აქვს საერთო იმ გარე შეფასების პროცესებ-

31 დიმიტრი გეგენავა, ეკლესია-სახელმწიფოს ურთიერთობის სამართლებრივი მოდელები და საქართველოს კონსტიტუციური შეთანხმება, (თბილისი: დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 2018), 193.

32 „მხოლოდ საღვთისმეტყველო საგანმანათლებლო პროგრამების განმახორციელებელი დაწესებულების ავტორიზაციის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის N135/ნ ბრძანება, მე-2 პუნქტი.

33 საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2010 წლის 1 ოქტომბრის №99/ნ ბრძანებით დამტკიცებული „საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციის დებულება“, 74-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

34 მაგ., იხ., საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციის საბჭოს 2021 წლის 12 ივლისის სხდომის ოქმი N701566.

თან, რომლებსაც რეალური ავტორიზაცია ითვალისწინებს.³⁵

კონსტიტუციით გარანტირებული რწმენისა და რელიგიის თავისუფლებით დაცულ სფეროში, მათ შორის, მოიაზრება რელიგიური გაერთიანებების საქმიანობა, საკუთარი რწმენის სხვადასხვა საშუალებით გავრცელება (მოქმედების სფერო).³⁶ ამასთან ერთად, კონსტიტუცია ითვალისწინებს განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის თავისუფლებას.³⁷ განსახილველი უფლებები ქმნის სამართლებრივ ჩარჩოს იმისთვის, რომ რელიგიურმა ორგანიზაციებმა (რაც, რა თქმა უნდა, არ გულისხმობს მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას) დააფუძნონ უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები. თუმცა სახელმწიფოს ასევე აქვს პასუხისმგებლობა და ვალდებულება, გაუწიოს ზედამხედველობა განათლების სფეროს, დაიცვას კანონის წინაშე თანასწორობის პრინციპი³⁸ და არსებითად ერთნაირ მდგომარეობაში მყოფი პირების ან/და ერთნაირი გარემოებებისადმი შეინარჩუნოს სამართლის, როგორც მთლიანობის პრინციპი.³⁹

სახელმწიფო ვალდებულია, კანონმდებლობით გათვალისწინებული უმაღლესი განათლების მიზნების მისაღწევად უზრუნველყოს ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემების განვითა-

35 იხ., მარიამ გორგოძე, „ეკლესია - სახელმწიფოს თანამშრომლობა უმაღლესი განათლების სფეროში“. წიგნში: ლადო ჭანტურია 60, დიმიტრი გეგენავას რედაქტორობით (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2023), 306-307.

36 საქართველოს კონსტიტუცია, მე-16 მუხლის პირველი პუნქტი; კონსტანტინე კუბლაშვილი, ძირითადი უფლებები (თბილისი: გამომცემლობა ჯისიაი, 2008), 143; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 22 დეკემბრის N1/1/477 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-13.

37 საქართველოს კონსტიტუცია, 27-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

38 საქართველოს კონსტიტუცია, მე-11 მუხლი.

39 იხ., Ronald Dworkin, Keynote Speech, „The Rule of Law,“ The European Commission for Democracy through Law (the Venice Commission), Conference on „The Rule of Law as a Practical Concept,“ London, March 2, 2012, 9.

რება (ავტორიზაციის სისტემა, აკრედიტაციის სისტემა და უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ხარისხის მართვის (უზრუნველყოფის) მექანიზმების ფუნქციონირება).⁴⁰ მართლმადიდებლურ საღვთისმეტყველო უსდ-ებზე, როგორც ქართული უმაღლესი განათლების სივრცის ნაწილზე, ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემის გავრცელებაზე უარის თქმით სახელმწიფო, ფაქტობრივად, ეწინააღმდეგება კანონმდებლობის მოთხოვნას და უარს ამბობს ნაკისრი ვალდებულების სრულფასოვნად შესრულებაზე. ამასთან, პრივილეგია ვრცელდება მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავთოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის მიერ დაფუძნებულ უსდ-ებზე. რამდენად გამართლებულია ამგვარი გამოწვევის არსებობა, უნდა დადგინდეს განსხვავებული მოწესრიგების თანმდევი შედეგების, ამ შედეგებისა და მინიჭებული პრივილეგიების თანაბრობის და სეკულარული სახელმწიფოს კონტექსტში მსგავსი მოწესრიგების მიზანშეწონილობის ანალიზის საფუძველზე.

3. განსხვავებული მოწესრიგების თანმდევი შედეგები - დაინტერესებულ მხარეთა უფლებები

მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ებისა და პროგრამების განსხვავებულ მოწესრიგებას თან სდევს სტუდენტთა კანონმდებლობით გათვალისწინებული ბოგიერთი უფლების შეზღუდვა. კერძოდ, მათ არ შეუძლიათ არჩეულ იქნენ ან აირჩიონ წარმომადგენელი თვითმმართველობასა და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების მართვის ორგანოებში, პერიოდულად შეაფასონ აკადემიური პერსონალის მუშაობა, მიიღონ სახელმწიფო სასწავლო/სამაგისტრო გრან-

40 „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტი.

ტი, ისარგებლონ მობილობის უფლებით.⁴¹ სტუდენტებისთვის კანონმდებლობით დაწესებულ შეზღუდულ უფლებებთან ერთად, საღვთისმეტყველო უსდ-ებში გარე შეფასების არარსებობა ხშირად დაწესებულებების პერსონალის უფლებრივ მდგომარეობაზეც უარყოფითად აისახება.⁴²

3.1. სტუდენტთა მობილობა

მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ის სტუდენტი უფლებამოსილია, საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მიერ დადგენილი წესის შესაბამისად და მიმღები მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ის წესდებით განსაზღვრული წესით გადავიდეს სხვა მართლმადიდებლურ საღვთისმეტყველო დაწესებულებაში, ასევე გადავიდეს მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ის მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამიდან სხვა მართლმადიდებლურ საღვთისმეტყველო უმაღლეს საგანმანათლებლო პროგრამაზე.⁴³ საღვთისმეტყველო უსდ-ების სტუდენტთა მობილობა მხოლოდ ამ შესაძლებლობებითაა შემოსაზღვრული. მათ არ შეუძლიათ, ისარგებლონ სხვა დაწესებულებებში მობილობის უფლებით.⁴⁴

უმაღლესი განათლების ერთიანი ევროპული სივრცე სტუდენტთა მობილობას ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად

41 „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 43-ე მუხლის მე-13 პუნქტი.

42 იხ., რადიო თავისუფლება, „სასულიერო სემინარია: ამბოხებულები ისჯებიან“ (15 თებერვალი 2019), ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/uyMW1>; ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024.

43 „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 43-ე მუხლის მე-13 პუნქტი.

44 იქვე, მე-14 პუნქტი.

ბად მიიჩნევს.⁴⁵ მობილობის მხარდასაჭერად ბოლონის პროცესის მონაწილე სახელმწიფოები⁴⁶ თანხმდებიან ყველა იმ წინააღმდეგობის გადალახვის აუცილებლობაზე, რომლებიც სტუდენტთა მობილობას ხელს უშლის.⁴⁷ საქართველოში საღვთისმეტყველო დაწესებულებებში სტუდენტთა ჩარიცხვის განსხვავებული წესი შეუძლებელს ხდის სტუდენტების მიერ მობილობის უფლებით სრულფასოვნად სარგებლობას.⁴⁸ ხელოვნურად შექმნილი ბარიერი, რომელიც მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის მინიჭებული პრივილეგიებით არის განპირობებული, ეწინააღმდეგება ბოლონის პროცესისა და ქართული უმაღლესი განათლების მიზნებს.⁴⁹ იმავდროულად, გაუთვალისწინებელი რჩება სტუდენტთა ინტერესები. სხვა (არა მართლმადიდებლურ საღვთისმეტყველო) უსდ-ში გადასვლის სურვილის შემთხვევაში, მათი ერთადერთი შესაძლებლობა ერთიანი ეროვნული გამოცდების გავლაა,⁵⁰ რაც არაპროპორციულად ართულებს სტუდენტის მიერ სწავლის სხვა უსდ-ში გაგრძელების პროცედურას.

45 იბ., Christina Gotzelmann, "How Free is the Free Movement of Students in the European Union - An Analysis of Third-Level Cross-Border Education," *University College Dublin Law Review* 10 (2010): 159; ბოლონის დეკლარაცია, უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცე, ევროპის განათლების მინისტრების ერთობლივი დეკლარაცია, ბოლონია, 1999 წლის 19 ივნისი; ევროპის რეგიონში უმაღლეს განათლებასთან დაკავშირებული კვალიფიკაციების ცნობის კონვენცია, ლისაბონი, 1997 წელი.

46 საქართველო ბოლონის პროცესს 2005 წელს, ბერგენის სამიტზე შეუერთდა, იბ., European Higher Education Area, "Georgia," ხელმისაწვდომია: <https://www.ehea.info/page-georgia>. ბოლო წდომა: 9 ივლისი, 2024.

47 უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცისკენ, ევროპის ქვეყნების უმაღლეს განათლებაზე პასუხისმგებელი მინისტრების შეხვედრის კომუნიკე, პრაღა, 2001 წლის 19 მაისი.

48 იბ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 51-ე მუხლის 1¹ პუნქტი.

49 იბ., ბოლონის დეკლარაცია, უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცე, ევროპის განათლების მინისტრების ერთობლივი დეკლარაცია, ბოლონია, 1999 წლის 19 ივნისი; უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცისკენ, ევროპის ქვეყნების უმაღლეს განათლებაზე პასუხისმგებელი მინისტრების შეხვედრის კომუნიკე, პრაღა, 2001 წლის 19 მაისი; „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტი.

50 იბ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 52-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

3.2. სახელმწიფო სასწავლო/სამაგისტრო გრანტის მოპოვება

სტუდენტთა ჩარიცხვის განსხვავებული წესიდან გამომდინარეობს სახელმწიფო სასწავლო გრანტისა და სახელმწიფო სასწავლო სამაგისტრო გრანტის მიღების უფლების შეზღუდვაც.⁵¹ 2022 წლის საკანონმდებლო ცვლილებებამდე, როდესაც დასაშვები იყო არააკრედიტებული უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელება, ავტორიზებულ რეჟიმში მოქმედ პროგრამებზე ჩარიცხულ სტუდენტებს არ ჰქონდათ სახელმწიფო სასწავლო გრანტისა და სახელმწიფო სასწავლო სამაგისტრო გრანტის მოპოვების შესაძლებლობა.⁵² შესაბამისად, კანონმდებლობა სახელმწიფოს მიერ დაფინანსების მოპოვებას პროგრამის აკრედიტებას – სახელმწიფოს მხრიდან ზედამხედველობასა და აღიარებას უკავშირებს. არსებული პოლიტიკა გამართლებულია, რადგან არააკრედიტებული პროგრამების შემთხვევაში სახელმწიფოს არ გააჩნია სტუდენტთა მიერ მიღებული განათლების ხარისხის კონტროლის მექანიზმი. თუმცა, იმავდროულად, საღვთისმეტყველო პროგრამების შემთხვევაში სახელმწიფო გარე შეფასების მოთხოვნის გარეშე, უპირობოდ აღიარებს კურსდამთავრებულთა მიერ მიღებულ განათლებას.⁵³

3.3. თვითმმართველობა, მართვის ორგანოებში მონაწილეობა და პერსონალის შეფასება

სტუდენტური თვითმმართველობის არსებობა უსდ-ში სტუდენტთა უფლებების დაცვის ერთგვარი გარანტიაა.⁵⁴ თუმცა ის ინტე-

51 იხ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 51-ე მუხლის 1¹ პუნქტი.

52 იხ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 63-ე მუხლის მე-3 პუნქტი,

53 იხ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 47⁵ მუხლის მესამე პუნქტი.

54 იხ., დიმიტრი გეგენავა, სტუდენტური თვითმმართველობების სამართლებრივი მიმოხილვა (თბილისი: საქართველოს ახალგაზრდა მეცნიერთა საზოგადოების საჯარო სამართლის კვლევითი ინსტიტუტი, 2011), 25.

რესები, რომელთა უზრუნველყოფასაც თვითმმართველობა ემსახურება, შესაძლებელია, დელეგირებული იყოს სხვა ფორმის სტუდენტურ გაერთიანებებსა და მართვის ორგანოებში სტუდენტთა წარმომადგენლობაზე.⁵⁵ ასეთი სტრუქტურის შემთხვევაშიც შესაძლებელი იქნება როგორც სტუდენტებისათვის აქტუალური ღონისძიებების, პროექტებისა და სხვა აქტივობების ორგანიზება (მაგალითად, სტუდენტური კლუბების მიერ), ასევე მართვის ორგანოებში შესაბამისი წესით არჩეული სტუდენტების საშუალებით სტუდენტთა წარმომადგენლობის უზრუნველყოფა.

ბოლონიის პროცესში აღიარებული ერთ-ერთი პრინციპი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების მართვაში სტუდენტთა მონაწილეობის უზრუნველყოფაა.⁵⁶ უმაღლესი განათლების ერთიანი ევროპული სივრცის შექმნაში მონაწილე სახელმწიფოებმა მიზნად დაისახეს, გამონახონ საშუალებები უმაღლესი განათლების მართვაში სტუდენტების მონაწილეობის გასაზრდელად.⁵⁷ თანამედროვე უმაღლესი განათლების სივრცე ფოკუსირებულია სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლა-სწავლების დანერგვასა და სტუდენტზე ორიენტირებული გარემოს შექმნაზე.⁵⁸ ამის მისაღწევად აუცილებელია სტუდენტთა მონაწილეობა უმაღლესი განათლების მართვაში, როგორც შიდა ინსტიტუციურ დონეზე ჩართულობით, ისე ხარისხის უზრუნ-

55 იხ., გორგოძე, მარიამ. „ეკლესია - სახელმწიფოს თანამშრომლობა უმაღლესი განათლების სფეროში“. წიგნში: ლადო ჭანტურია 60, დიმიტრი გეგენავას რედაქტორობით (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2023), 309.

56 იხ., უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცისკენ, ევროპის ქვეყნების უმაღლეს განათლებაზე პასუხისმგებელი მინისტრების შეხვედრის კომუნიკე, პრაღა, 2001 წლის 19 მაისი.

57 იხ., უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცის შექმნა, უმაღლეს განათლებაზე პასუხისმგებელი მინისტრების კონფერენციის კომუნიკე, ბერლინი, 2003 წლის 19 სექტემბერი.

58 იხ., Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG), 2015, 6; დეკლან კენედი, სწავლის შედეგების ჩამოყალიბება და დანერგვა, პრაქტიკული სახელმძღვანელო, ლალი ბაქრაძის თარგმანი, (თბილისი: Erasmus+-ის ოფისი საქართველოში, 2014), 9.

ველყოფის გარე პროცესებში.⁵⁹

უმაღლესი განათლების მართვაში სტუდენტებმა მონაწილეობა შეიძლება მიიღონ ფორმალური და არაფორმალური ჩართულობით: ფორმალურად – მართვის ორგანოებში წარმომადგენლობით, არაფორმალურად – პერიოდული შეფასებების საშუალებით სასწავლო პროცესსა და გარემოზე გავლენის მოხდენით.⁶⁰ მართლმადიდებლურ საღვთისმეტყველო უსდ-ებში სტუდენტები განათლების მართვასა და ორგანიზებაში ვერცერთი დასახელებული ფორმით ვერ მონაწილეობენ. მათ არ აქვთ მექანიზმი, რომლის დახმარებითაც დაწესებულებას მიაწვდიან ფორმალიზებულ უკუკავშირს აკადემიური პერსონალის საქმიანობაზე. საღვთისმეტყველო უსდ-ებისა და პროგრამების გარე შეფასების არარსებობა ავტომატურად არ გამორიცხავს სტუდენტებისათვის განსახილველი უფლებების მინიჭებას, თუმცა გამორიცხავს ამ უფლებათა რეალიზების კონტროლს. სტუდენტების შეზღუდული უფლებები არ არის დაკავშირებული მხოლოდ თეორიულ რისკებთან. საღვთისმეტყველო უსდ-ებში არსებულმა მდგომარეობამ არაერთხელ გამოიწვია სტუდენტების, კურსდამთავრებულებისა და დასაქმებულების პროტესტი, თუმცა პროტესტს სათანადო რეაგირება არცერთხელ არ მოჰყოლია.⁶¹

59 იხ., Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG), 2015, 1.1., 1.9., 2.4.

60 Kristina Bartley, Jörgen Dimenäs, Hanna Hallnäs, “Student participation in higher education: A question of governance and power,” *Nordic Studies in Education*, no. 3 (2010): 151.

61 იხ., რადიო თავისუფლება, „დაპირისპირება თბილისის სასულიერო აკადემიაში“ (12 ნოემბერი 2004), ხელმისაწვდომია: <https://www.radiotavisupleba.ge/a/1538189.html>; ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024; პირველი არხი, „თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის კურსდამთავრებულები ილია მეორეს ღია წერილით მიმართავენ“ (5 თებერვალი 2018), ხელმისაწვდომია: <https://1tv.ge/news/tbilis-sasuliero-akademiisa-da-seminariis-kursdamtavrebulebi-ilia-meores-ghia-werilit-mimartaven/>; ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024; რადიო თავისუფლება, „სასულიერო სემინარია: ამბოხებულები ისჯებიან“ (15 თებერვალი 2019), ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/uyMW1>; ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024.

4. საღვთისმეტყველო უსდ-ების ზოგადი წესით შეფასების პერსპექტივა

აკადემიური თავისუფლება და უსდ-ის ავტონომია უზრუნველყოფილია ნებისმიერი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებისთვის.⁶² დაწესებულებებს უფლება აქვთ, საკუთარი შეხედულებისამებრ განსაზღვრონ თავიანთი მისია და მიიღონ გადაწყვეტილებები ამ მისიის შესაბამისად.⁶³ რელიგიური ორგანიზაციების მიერ დაფუძნებული საგანმანათლებლო დაწესებულებების მისია, როგორც წესი, მოიცავს ამ რელიგიის იდეალებისა და პრინციპების შესაბამისი ცოდნის გაზიარებას.⁶⁴ უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტონომიისა და რელიგიის თავისუფლებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, რომ რელიგიური აფილიაციის მქონე უსდ-ებს მიეცეთ მათი რწმენის ამსახველი მისიის განსაზღვრისა და ამ მისიის შესაბამისად მოქმედების შესაძლებლობა. თუმცა შეფასების საკითხია, რამდენად არის მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ებისა და პროგრამებისთვის მინიჭებული პრივილეგიები ზემოხსენებული უფლებების რეალიზების აუცილებელი და პროპორციული საშუალება.

ევროპულ ქვეყნებსა და აშშ-ში რელიგიური ორგანიზაციების მიერ დაფუძნებული მრავალი საგანმანათლებლო დაწესებულება ფუნქციონირებს წარმატებით.⁶⁵ თუმცა მათი წრე კონ-

62 საქართველოს კონსტიტუცია, 27-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

63 Clay Calvert, "Professional Standards and the First Amendment in Higher Education: When Institutional Academic Freedom Collides with Student Speech Rights," *St. John's Law Review* 91, no. 3 (Fall 2017): 622.

64 James D. Gordon II., "Individual and Institutional Academic Freedom at Religious Colleges and Universities," *Journal of College and University Law* 30, no. 1 (2003): 16.

65 იბ., Perry L. Glanzer, "The Role of the State in the Secularization of Christian Higher Education: A Study of Postcommunist Europe," *Journal of Church and State* 53, no. 2 (Spring 2011): 165-166; April Kestell Cassou, Robert F. Curran, "Secular Orthodoxy and Sacred Freedoms: Accreditation of Church-Related Law Schools," *Journal of College and University Law* 11, no. 3 (Winter 1984): 296.

კრეტული რელიგიით არ არის შემოსაზღვრული. არც კანონმდებლობა ითვალისწინებს დაწესებულების გარე შეფასების მიზნებისთვის რომელიმე რელიგიური ორგანიზაციის უპირატესობას. საინტერესოა პონტიფიკური უნივერსიტეტების⁶⁶ მაგალითი, რომელთა მისიის, ავტონომიურობისა და სხვა პრინციპული საკითხების მოსაწესრიგებლად შემუშავდა პაპის სამოციქულო კონსტიტუცია – *Ex Corde Ecclesiae*.⁶⁷ კონსტიტუციაში აღნიშნულია, რომ „კათოლიკური უნივერსიტეტები უერთდებიან სხვა კერძო და საჯარო ინსტიტუტებს, რათა უმაღლესი განათლებისა და კვლევის საშუალებით ემსახურონ საჯარო ინტერესს“⁶⁸. პონტიფიკური უნივერსიტეტები ითვალისწინებენ პასუხისმგებლობას, რომელიც უმაღლესი განათლების სივრცეში მონაწილეობას ახლავს თან და იზიარებენ ამ სივრცეში მოქმედ ძირითად პრინციპებს. კათოლიკე ეკლესიასთან აფილირებულ უნივერსიტეტებს აფასებს წმინდა საყდარი,⁶⁹ რომელიც 2003 წლიდან ჩართულია ბოლონიის პროცესში და უსდ-ების შეფასებისას აქტიურად იყენებს უმაღლესი განათლების ერთიან ევროპულ სივრცეში დამკვიდრებულ სტანდარტებსა და სახელმძღვანელო პრინციპებს.⁷⁰ ამასთან ერთად, კათოლიკური უნივერსიტეტები ექვემდებარ-

66 პონტიფიკური უნივერსიტეტები კათოლიკურ უნივერსიტეტთა ის ნაწილია, რომელიც უშუალოდ ექვემდებარება წმინდა საყდარს და მის მიერ დადგენილი წესით მოიპოვებს სტატუსს. წმინდა საყდრის მიერ პონტიფიკური უნივერსიტეტების აკრედიტაციის საჭიროების ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი ამ უსდების მიერ მღვდლებისა და ეპისკოპოსების მომზადების უფლებაა. იხ., *Ex Corde Ecclesiae*, Apostolic Constitution of the Supreme Pontiff John Paul II on Catholic Universities (1990), 41; Josep Gallifa, Miquel Gassiot, “Comparative Legal and Financial Situation of the European Catholic Universities,” *Journal of Church and State* 54, no. 1 (Winter 2012): 85.

67 იხ., Nicholas Cafardi, “Giving Legal Life to the *Ex Corde Ecclesiae* Norms: Corporate Strategies and Practical Difficulties,” *Journal of College and University Law* 25, no. 4 (Spring 1999): 751-752.

68 *Ex Corde Ecclesiae*, Apostolic Constitution of the Supreme Pontiff John Paul II on Catholic Universities (1990), 37.

69 იხ., Holy See’s Agency for the Evaluation and Promotion of Quality in Ecclesiastical Universities and Faculties, “Mission,” ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <http://www.avepro.va/mission/?lang=en>.

70 იხ., European Higher Education Area, “Holy See,” ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <https://ehea.info/page-holy-see>.

რებიან აკრედიტაციას იმ სახელმწიფოს მიერ, რომელშიც ფუნქციონირებენ.⁷¹

აშშ-ში, აკრედიტაციის დეცენტრალიზებული მოდელის ფარგლებში, გარე შეფასების სხვა ორგანოებთან ერთად არსებობს „სარწმუნოებაზე დაფუძნებული“ აკრედიტაციის სააგენტოები, რომლებიც რელიგიური აფილიაციის მქონე უსდ-ებს აფასებენ.⁷² მათი ნაწილის კომპეტენცია ვრცელდება კონკრეტული რელიგიური ორგანიზაციის დაწესებულებებზე, ხოლო ნაწილი აფასებს ნებისმიერ დაწესებულებას, რომელიც რელიგიური ნიშნით არის დაფუძნებული.⁷³ სააგენტოებს სტანდარტებში გათვალისწინებული აქვთ რელიგიური აფილიაციის მქონე დაწესებულებების სპეციფიკურ მისიით განპირობებული გარემოებები, მათ შორის, მისიისა და მიზნების შესაბამისად აკადემიურ თავისუფლებაზე გონივრული შეზღუდვის დაწესების შესაძლებლობა.⁷⁴ ამდენად, ამერიკული მოდელიც ავრცელებს უსდ-ების პროგრამული და ინსტიტუციური აკრედიტაციის ზოგად წესებს რელიგიური ორგანიზაციების დაფუძნებულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებზე და, იმავდროულად, ქმნის შეფასების პროცესში ამ დაწესებულებათა განსხვავებული მისია და მიზნების გათვალისწინების შესაძლებლობას.

საერთაშორისო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ხარისხის უზრუნველყოფის გარე მექანიზმების დამკვიდრება რელიგიური

71 იხ., გორგოძე, მარიამ. „ეკლესია - სახელმწიფოს თანამშრომლობა უმაღლესი განათლების სფეროში“. წიგნში: ლადო ჭანტურია 60, დიმიტრი გეგენავას რედაქტორობით (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2023), 306-307.

72 იხ., Tyler J. Bischoff, "Accreditation under Fire: How Striking a Balance between Accreditor Accountability and Autonomy Can Strengthen Educational Quality," *Roger Williams University Law Review* 23, no. 1 (Winter 2018): 212.

73 იხ., Council for Higher Education Accreditation, "National Faith-Related Accrediting Organizations," ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <https://www.chea.org/national-faith-related-accrediting-organizations-accreditor-type>.

74 James D. Gordon II., "Individual and Institutional Academic Freedom at Religious Colleges and Universities," *Journal of College and University Law* 30, no. 1 (2003): 39.

აფილიაციის უსდ-ებში არ გამოორიცხავს მათი ავტონომიურობისა და სპეციფიკის შენარჩუნების შესაძლებლობას. ქართულ მართლმადიდებლურ საღვთისმეტყველო უსდ-ებსა და სხვა ქვეყნებში დაფუძნებულ რელიგიურ უსდ-ებს შორის არ არსებობს ისეთი განმასხვავებლები, რომლებიც საქართველოს შემთხვევაში ამ უსდ-ების გარე შეფასებას შეუძლებელს გახდიდა, ან შეფასება არსებითად დააზიანებდა დაწესებულებების ინტერესებს. აკრედიტაციისა და ავტორიზაციის მოქმედი სტანდარტების გათვალისწინებით, შესაძლებელია განხორციელდეს საღვთისმეტყველო უსდ-ების გარე შეფასება და ამ პროცესში გათვალისწინებული იყოს მათი მიზნები, მისია და სხვა ინდივიდუალური მახასიათებლები, როგორც ეს ევროპულ ქვეყნებსა და აშშ-ში ხდება.

სახელმწიფო საღვთისმეტყველო უსდ-ების განათლების ხარისხისა და საგანმანათლებლო დაწესებულებაში მიმდინარე სხვა პროცესების ზედამხედველობაზე უარს ამბობს ამგვარი გამონაკლისის დაშვების აუცილებლობის გარეშე. უსაფუძვლოდ და არაპროპორციულად აზიანებს დაინტერესებული მხარეების, განსაკუთრებით, სტუდენტების, უფლებებსა და ინტერესებს. შესაბამისად, საღვთისმეტყველო უსდ-ები უნდა დაექვემდებაროს ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის პროცესებს სხვა საგანმანათლებლო დაწესებულებების მსგავსად. გარე შეფასების პროცესის საღვთისმეტყველო უსდ-ებზე გავრცელებით შესაძლებელი გახდება ამ დაწესებულებებში განათლების ხარისხისა და დაინტერესებულ მხარეთა უფლებების კონტროლი. გარე შეფასების დანერგვასთან ერთად, სტუდენტებისთვის უზრუნველყოფილი უნდა იყოს იმ უფლებებით სარგებლობა, რომლებიც მათ მისცემს განათლების მართვასა და ორგანიზებაზე გარკვეული ფორმით გავლენის მოხდენის შესაძლებლობას.

III. საღვთისმეტყველო პროგრამების მიწოდების პრინციპები, რომლის საკუთარიზმთან შეუსაბამო სახელმწიფო პოლიტიკა

1. მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების პრივილეგიები – დისკრიმინაცია თუ რაციონალური დიფერენცია?

მოქმედი კანონმდებლობა უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა და უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების გარე შეფასების განსხვავებულ მოწესრიგებას მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის უსდ-ებისა და პროგრამებისთვის ითვალისწინებს.⁷⁵ შესაბამისად, სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებს უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების დაფუძნება შეუძლიათ ზოგადი წესის მიხედვით. ამ დაწესებულებებს არ ექნებათ „საღვთისმეტყველო“ უსდ-ის სტატუსი. ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის პროცესებს დაექვემდებარებიან სხვა უსდ-ების მსგავსად. ამ განსხვავების არსებობის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილია შეფასდეს, ასეთი მიდგომა რაციონალური დიფერენცირებითაა განპირობებული, თუ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციით განმტკიცებულ თანასწორობის უფლებას.⁷⁶

1.1. „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველოს“ კონსტიტუციური სარჩელი

2022 წლის 14 სექტემბერს საკონსტიტუციო სასამართლოს სა-

75 იხ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 47⁵ მუხლი, 56⁵ მუხლი; „მხოლოდ საღვთისმეტყველო საგანმანათლებლო პროგრამების განმახორციელებელი დაწესებულების ავტორიზაციის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის N135/ნ ბრძანება, მე-2 პუნქტი.

76 იხ., საქართველოს კონსტიტუცია, მე-11 მუხლი.

რჩელით მიმართა სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესმა სასულიერო სამმართველომ“. მოსარჩელე აღნიშნავდა, რომ „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ვ“ პუნქტისა და ამავე კანონის 47⁵ მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტების ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ექსკლუზიურად საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას ანიჭებს საღვთისმეტყველო უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების დაარსების და მისი სტატუსით საგანმანათლებლო საქმიანობის განხორციელების უფლებას, ასევე, მითითებული კანონის 47⁵ მუხლის პირველი პუნქტის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიას ანიჭებს მისი რელიგიის შესაბამისი საღვთისმეტყველო პროგრამების სწავლების შესაძლებლობას, დისკრიმინაციულია და, შესაბამისად, ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის პირველ პუნქტს.⁷⁷

საკონსტიტუციო სასამართლო დაეყრდნო დადგენილ პრაქტიკას და განმარტა, რომ მოსარჩელეს ჰქონდა სადავო ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის გზით დიფერენცირების აღმოფხვრის მოთხოვნის უფლება, თუმცა ვერ მოითხოვდა ნორმის შინაარსის გაფართოებას. განსახილველ შემთხვევაში სასარჩელო მოთხოვნა ითვალისწინებდა არა დიფერენცირებული მოპყრობის აღმოფხვრასა და აღმჭურველი ნორმის გაუქმებას, არამედ სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებისთვის საღვთისმეტყველო უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების დაფუძნებისა და მათ რელიგიურ რწმენასთან დაკავშირებული პროგრამების სწავლების შესაძლებლობის უზრუნველყოფას. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, ის გასაჩივრებულ აქტს ვერ დაუკარგა-

77 იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2023 წლის 11 მაისის განჩინება საქმეზე, „სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველო“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, I-9.

ვდა იმ ნორმატიულ შინაარსს, რომელიც არ ჰქონდა და ვერ დაადგენდა ახალ საკანონმდებლო რეგულაციას. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ დაადგინა, რომ კონსტიტუციური სარჩელი დაუსაბუთებელი იყო და არ მიიღო არსებითად განსახილველად.⁷⁸

საკონსტიტუციო სასამართლოს „ნეგატიური კანონმდებლის“ ფუნქცია აქვს. ის არ ემსახურება ახალი წესრიგის შექმნას, არამედ უზრუნველყოფს კონსტიტუციის უზენაესობასა და ქმედითობას.⁷⁹ ნორმის შინაარსის განვრცობით და სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებზე მართლმადიდებელი ეკლესიის მსგავსი პრივილეგიების მინიჭებით საკონსტიტუციო სასამართლო გასცდებოდა „ნეგატიური კანონმდებლის“ უფლებამოსილების ფარგლებს.⁸⁰ პრივილეგიის, დახმარებისა თუ სუბსიდიის მინიჭება არის პოლიტიკის საკითხი, შესაბამისად, სარჩელის დაკმაყოფილების შემთხვევაში სასამართლო პოლიტიკის არგუმენტზე დაყრდნობით იმოქმედებდა.⁸¹ ამასთან, განსახილველი სარჩელის დაკმაყოფილება და სადავო ნორმის მოსარჩელეზე გავრცელება გამოიწვევდა სასამართლოს მიერ საკანონმდებლო უფლებამოსილებაში შეჭრას, რაც დაარღვევდა სამოსამართლო თვითშეზღუდვის პრინციპს.⁸²

78 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2023 წლის 11 მაისის განჩინება საქმეზე, „სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველო“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-6, II-9.

79 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 28 ივნისის N1/466 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-18.

80 იხ., დიმიტრი გეგენავა, პაატა ჯავახიშვილი, „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო: პოზიტიური კანონმდებლობის მცდელობა და გამოწვევები.“ წიგნში: ლადო ჭანტურია 55, დიმიტრი გეგენავას რედაქტორობით (თბილისი: დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 2018), 119-120; Tania Groppi, „The Italian Constitutional Court: Towards a Multilevel System of Constitutional Review,“ *Indian Journal of Constitutional Law* 4, no. 1 (2010): 108.

81 იხ., რონალდ დუორკინი, რთული შემთხვევები. ნინო ქარქესაშვილისა და ლაშა ლურსმანაშვილის თარგმანი (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2021), 4-6.

82 იხ., რიჩარდ ა. პოზნერი, „სამოსამართლო თვითშეზღუდვის აღმასვლა და დაცემა,“ ივა ხავთასის თარგმანი, სამართლის მეთოდები, no. 5, 2021, 1-4.

სასამართლო დაეყრდნო იმ გარემოებას, რომ კონსტიტუციური სარჩელით მოთხოვნილი იყო პრივილეგიების სხვა რელიგიურ ჯგუფებზე გავრცელება. თუმცა საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის გათვალისწინებით,⁸³ მას ჰქონდა შესაძლებლობა განეხილა სარჩელი და საკანონმდებლო ორგანოსთვის შეეთავაზებინა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის ორი შესაძლო ვარიანტი – სადავო ნორმის სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებზე გავრცელება ან მოქმედი პრივილეგიების გაუქმება მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის.

1.2. უმაღლესი განათლების სფეროში რელიგიური ორგანიზაციების დიფერენცირების თანაზომიერება

უმაღლესი განათლების სფეროში საღვთისმეტყველო უსდებისა და პროგრამებისთვის დაწესებული პრივილეგიები ვრცელდება მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიაზე.⁸⁴ შესაბამისად, ამ პრივილეგიებით სხვა რელიგიური ორგანიზაციები ვერ ისარგებლებენ. შესაძარებელი მხარეები არსებითად თანასწორნი არიან მათი საერთო, რელიგიის ნიშნიდან გამომდინარე. ე.ი. სახელმწიფო არსებითად თანასწორ

83 იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, ააიპ „საქართველოს სიცოცხლის სიტყვის ეკლესია“, სსიპ „ქრისტეს ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“, ააიპ „მეშვიდე დღის ქრისტიან - ადვენტისტთა ეკლესიის ტრანსკავკასიური იუნიონი“, სსიპ „ლათინ კათოლიკეთა კავკასიის სამოციქულო ადმინისტრაცია“, ააიპ „ქართველმუსლიმთა კავშირი“, სსიპ „წმინდასამების ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-41; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/1/811 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ლუთერული ეკლესია“, სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველო“, სსიპ „დახსნილ ქრისტიანთა საღვთო ეკლესია საქართველოში“ და სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-29.

84 იხ., „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 47⁵ მუხლი, 56⁵ მუხლი; „მხოლოდ საღვთისმეტყველო საგანმანათლებლო პროგრამების განმახორციელებელი დაწესებულების ავტორიზაციის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის N135/ნ ბრძანება, მე-2 პუნქტი.

პირებს ეპყრობა უთანასწოროდ. თუმცა ეს თავისთავად არ ნიშნავს დისკრიმინაციას. დისკრიმინაცია არსებობს იმ შემთხვევაში, როდესაც დიფერენცირებას გონივრული საფუძველი არ მოეძებნება⁸⁵.

მოცემულ შემთხვევაში სადავო ნორმით დადგენილი დიფერენცირება უკავშირდება კლასიკურ⁸⁶, საქართველოს კონსტიტუციაში მითითებულ ნიშანს – რელიგიას.⁸⁷ დიფერენციაციის ინტენსივობის შეფასებისთვის გადამწყვეტია, რამდენად მნიშვნელოვნად განსხვავებულ პირობებში მოექცევიან თანასწორი პირები დიფერენცირების შედეგად.⁸⁸ თუ დიფერენცირება უკავშირდება საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტით განსაზღვრულ კლასიკურ ნიშანს ან/და ხასიათდება მაღალი ინტენსივობით, სასამართლო ნორმის კონსტიტუციურობის შეფასებისას იყენებს „შეფასების მკაცრ ტესტს“, ხოლო სხვა შემთხვევებში – „რაციონალური დიფერენცირების ტესტს“.⁸⁹

სახელმწიფო მართლმადიდებელი ეკლესიის უსდ-ებს ანიჭებს განსაკუთრებულ სტატუსს; უდგენს დაფუძნების, მართვის, ლიკვიდაციის, აკადემიური თანამდებობების დაკავებისა და სტუდენტთა ჩარიცხვის განსხვავებულ წესს; ამ დაწესებულებ-

85 იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის №1/1/493 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები „ახალი მემარჯვენეები“ და „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-3.

86 ქეთევან ერემაძე, ინტერესთა დაბალანსება დემოკრატიულ საზოგადოებაში (თბილისი: გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ), 2013), 174.

87 იხ., საქართველოს კონსტიტუცია, მე-11 მუხლის პირველი პუნქტი.

88 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის №1/1/493 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები „ახალი მემარჯვენეები“ და „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-6.

89 იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 მარტის №2/1/473 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბიჭიკო ჭონქაძე და სხვები საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის წინააღმდეგ“, II-6.

ბების სტუდენტებს უზღუდავს „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონით მინიჭებული უფლებების ნაწილს; განუსაზღვრავს ავტორიზაციის სპეციალურ პირობებს; მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უმაღლესი განათლების პროგრამების განხორციელების უფლებას ანიჭებს აკრედიტაციის გარეშე და უპირობოდ აღიარებს ამ პროგრამების გავლის შედეგად პირთა მიერ მიღებულ განათლებას. ნებისმიერმა სხვა ორგანიზაციას უსდ-ის დაფუძნება და საგანმანათლებლო საქმიანობის განხორციელება შეუძლია ზოგადი წესით, მათთვის რელიგიური ნიშნიდან გამომდინარე არანაირი პრივილეგია არ არის გათვალისწინებული. ეს გარემოებები ცხადყოფს, რომ შესაძარებელი პირები იმყოფებიან მნიშვნელოვნად განსხვავებულ პირობებში, არსებული დიფერენცირება არის ინტენსიური ხასიათის. დიფერენცირების კლასიკური ნიშნის არსებობისა და მისი ინტენსივობის გათვალისწინებით, ნორმის კონსტიტუციურობა უნდა შეფასდეს მკაცრი ტესტით, თანაზომიერების პრინციპის გამოყენებით.⁹⁰

რაციონალური დიფერენციაციის ტესტის გამოყენების შემთხვევაში საკმარისია დიფერენცირებული მოპყრობის რაციონალობის დასაბუთება, ასევე რეალური და რაციონალური კავშირის დადასტურება დიფერენციაციის ობიექტურ მიზეზსა

90 იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, ააიპ „საქართველოს სიცოცხლის სიტყვის ეკლესია“, სსიპ „ქრისტეს ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“, ააიპ „მეშვიდე დღის ქრისტიან - ადვენტისტთა ეკლესიის ტრანსკავკასიური იუნიონი“, სსიპ „ლათინ კათოლიკეთა კავკასიის სამოციქულო ადმინისტრაცია“, ააიპ „ქართველ მუსლიმთა კავშირი“, სსიპ „წმინდა სამების ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-21; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 მარტის №2/1/473 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბიჭიკო ჭონქაძე და სხვები საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის წინააღმდეგ“, II-6.

და მისი მოქმედების შედეგს შორის.⁹¹ მკაცრი ტესტის ფარგლებში სასამართლო ნორმას აფასებს თანაზომიერების პრინციპის მიხედვით, ამასთან, ლეგიტიმური მიზნის დასაბუთებისას „საჭიროა იმის მტკიცება, რომ სახელმწიფოს მხრიდან ჩარევა არის აბსოლუტურად აუცილებელი, არსებობს სახელმწიფოს დაუძლეველი ინტერესი“⁹². შესაბამისად, ნორმის კონსტიტუციურობის შეფასებისთვის მკაცრი ტესტი გაცილებით მაღალ სტანდარტს ადგენს.

უპირველესად, უნდა დადგინდეს, სადავო ნორმა ემსახურება თუ არა ლეგიტიმური მიზნის მიღწევას, რადგან ლეგიტიმური მიზნის არარსებობის პირობებში ადამიანის უფლებაში ნებისმიერი ჩარევა ატარებს თვითნებურ ხასიათს და შეზღუდვა საფუძველშივე გაუმართლებელი და არაკონსტიტუციურია.⁹³ მოცემულ შემთხვევაში ლეგიტიმურ მიზნად შესაძლოა განხილულ იქნეს საქართველოს კონსტიტუციის მე-8 მუხლითა და მართლმადიდებელ ეკლესიასთან დადებული კონსტიტუციური შეთანხმებით გათვალისწინებული ნორმების რეალიზება, კერძოდ, სახელმწიფოს მიერ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის

91 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის №1/1/493 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები „ახალი მემარჯვენეები“ და „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-6; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 მარტის №2/1/473 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბიჭიკო ჭონქაძე და სხვები საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის წინააღმდეგ“, II-6.

92 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის №1/1/493 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები „ახალი მემარჯვენეები“ და „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-6.

93 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 11 ივნისის №1/3/534 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ტრისტან მამაგულაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-27.

განსაკუთრებული როლის აღიარება ქვეყანაში.⁹⁴ ასევე კონსტიტუციური შეთანხმების ის ჩანაწერი, რომლის თანახმადაც „სახელმწიფო ხელს უწყობს ეკლესიის საგანმანათლებლო დაწესებულებების ფუნქციონირებას“⁹⁵.

პირველ ლეგიტიმურ მიზანთან („სახელმწიფოს მიერ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება ქვეყანაში“) დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლო განმარტავს, რომ „იგი არ მოითხოვს მართლმადიდებელი ეკლესიის პრივილეგიებულ მდგომარეობაში ჩაყენებას ნებისმიერ სამართლებრივ ურთიერთობაში“⁹⁶. ამდენად, განსაკუთრებული როლის აღიარება ვერ მიიჩნევა დიფერენცირებული მიდგომის გამამართლებელ ლეგიტიმურ მიზნად. რაც შეეხება ეკლესიის საგანმანათლებლო დაწესებულებების ფუნქციონირების ხელშეწყობას, ეს უკანასკნელი შესაძლოა განხილული იყოს ლეგიტიმურ მიზნად საგანმანათლებლო დაწესებულებების სპეციფიკით განპირობებული საჭიროებებიდან გამომდინარე. მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ებისა და პროგრამებისთვის მინიჭებული პრივილეგიები არის ერთგვარი

94 იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, ააიპ „საქართველოს სიცოცხლის სიტყვის ეკლესია“, სსიპ „ქრისტეს ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“, ააიპ „მეშვიდე დღის ქრისტიან-ადვენტიტთა ეკლესიის ტრანსკავკასიური იუნიონი“, სსიპ „ლათინ კათოლიკეთა კავკასიის სამოციქულო ადმინისტრაცია“, ააიპ „ქართველ მუსლიმთა კავშირი“, სსიპ „წმინდა სამების ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-23.

95 კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის, მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი.

96 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, ააიპ „საქართველოს სიცოცხლის სიტყვის ეკლესია“, სსიპ „ქრისტეს ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“, ააიპ „მეშვიდე დღის ქრისტიან-ადვენტიტთა ეკლესიის ტრანსკავკასიური იუნიონი“, სსიპ „ლათინ კათოლიკეთა კავკასიის სამოციქულო ადმინისტრაცია“, ააიპ „ქართველ მუსლიმთა კავშირი“, სსიპ „წმინდა სამების ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-31.

მექანიზმი ამ დაწესებულებების ფუნქციონირების გამართი-
ვისთვის. შესაბამისად, დიფერენცირება აკმაყოფილებს გამო-
სადგომის კრიტერიუმს.

ეკლესიის საგანმანათლებლო დაწესებულებების ფუნქციონი-
რების ხელშეწყობა შესაძლებელია ნაკლებად ინტენსიური
დიფერენცირებული მიდგომითაც, კერძოდ, რელიგიური ნი-
შნით დაფუძნებული დაწესებულებების სპეციფიკის გათვა-
ლისწინება შესაძლებელია ავტორიზაციის და აკრედიტაციის
მოქმედი სტანდარტებისა და პროცედურების ფარგლებში.
ასევე, საჭიროების შემთხვევაში, შეიძლება ავტორიზაციისა
და აკრედიტაციის დებულებებში/სტანდარტებში ამ დაწესე-
ბულებების/პროგრამების სპეციფიკის გასათვალისწინებლად
გარკვეული პირობების დამატება. თუმცა ამ უკანასკნელ შე-
მთხვევაშიც გამართლებული იქნებოდა მოწესრიგების ყველა
რელიგიურ ორგანიზაციაზე გავრცელება. შესაბამისად, არსე-
ბული პრივილეგიები ეკლესიის საგანმანათლებლო დაწესე-
ბულებების ფუნქციონირების ხელშეწყობისთვის აუცილებელი
საშუალება არ არის. სახელმწიფოს შეუძლია სხვა, ნაკლებად
ინტენსიური დიფერენცირების გამომწვევი მექანიზმებით მია-
ღწიოს დასახულ ლეგიტიმურ მიზანს. აქვე საყურადღებოა,
რომ არაერთი ქვეყნის პრაქტიკით დასტურდება რელიგიური
ნიშნით დაფუძნებული უსდ-ების მიერ საგანმანათლებლო
საქმიანობის წარმატებით განხორციელების შესაძლებლობა
მათზე სხვა უსდ-ების ანალოგიური მოწესრიგების გავრცელე-
ბის შემთხვევაშიც⁹⁷.

მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ებისა და პრო-
გრამების განსხვავებული მოწესრიგების დამდგენი ნორმები

97 იბ., Perry L. Glanzer, "The Role of the State in the Secularization of Christian Higher Education: A Study of Postcommunist Europe," *Journal of Church and State* 53, no. 2 (Spring 2011): 165-166; April Kestell Cassou, Robert F. Curran, "Secular Orthodoxy and Sacred Freedoms: Accreditation of Church-Related Law Schools," *Journal of College and University Law* 11, no. 3 (Winter 1984): 296.

კონკრეტულ რელიგიურ ორგანიზაციასა და მის დაფუძნებულ უსდ-ებს ანიჭებს დაუსაბუთებელ პრივილეგიებს და არ არის ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის აუცილებელი საშუალება. სახელმწიფოს მხრიდან ჩარევა ხდება აბსოლუტური აუცილებლობის გარეშე. შესაბამისად, სადავო ნორმებით გამოწვეული დიფერენცირებული მოპყრობა ვერ აკმაყოფილებს თანაზომიერების პრინციპის მოთხოვნას, ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის პირველ პუნქტს და არის დისკრიმინაციული.

თანაზომიერების პრინციპის შეფასების გათვალისწინებით, განხილული კონსტიტუციური სარჩელის შემთხვევაში ოპტიმალური იქნებოდა სასამართლოს ემსჯელა სადავო ნორმების დისკრიმინაციულობაზე და არსებული პრაქტიკის მსგავსად, სამართალშემოქმედისთვის დაეტოვებინა არჩევანი თანასწორობის აღდგენის შესაძლო ვარიანტებიდან. თუმცა აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ ამ შემთხვევაში საკანონმდებლო ორგანოს მიერ ერთადერთი ოპტიმალური გადაწყვეტილება პრივილეგიების გაუქმება იქნებოდა. მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ებისა და პროგრამების პრივილეგიები აზარალებს დაინტერესებულ მხარეთა უფლებებსა და ინტერესებს, ეწინააღმდეგება საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ უმაღლესი განათლების მიზნებს, ბოლონიის პროცესის პრინციპებს. ნორმატიული შინაარსის გაფართოება, ფაქტობრივად, ზემოთ ჩამოთვლილი პრობლემების გაფართოებას გამოიწვევს. შესაბამისად, როგორც დისკრიმინაციის აღმოფხვრის, ისე უმაღლესი განათლების სფეროში სადავო ნორმებით გამოწვეული პრობლემების გადაწყვეტისათვის მიზანშეწონილია მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდ-ებისთვის მოქმედი პრივილეგიების გაუქმება.

2. მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის უმაღლესი განათლების სფეროში მინიჭებული პრივილეგიების შესაბამისობა თანამშრომლობითი სეკულარიზმის მოდელთან

დამკვიდრებული განმარტების თანახმად, სეკულარიზმი რელიგიური ინსტიტუტისა და სახელმწიფოს ინსტიტუციური გამიჯვნაა.⁹⁸ სეკულარიზმის იდეა მოითხოვს, რომ სამართლებრივი გადაწყვეტილებები ეფუძნებოდეს სეკულარულ, საჯარო, ყველასთვის თანასწორ მიზეზებს, მიუხედავად მათი რელიგიური შეხედულებისა.⁹⁹ სეკულარიზმის კონცეფციის სრულფასოვნად შეფასებისთვის გასათვალისწინებელია, რომელ მოდელს ირჩევს სახელმწიფო. ასევე მნიშვნელოვანია კონკრეტული ქვეყნის სპეციფიკა, რამდენადაც რელიგიური ორგანიზაციისა და სახელმწიფოს ურთიერთობა ინდივიდუალურია თითოეული სახელმწიფოს შემთხვევაში¹⁰⁰.

საქართველოში მოქმედი მოდელი თანამშრომლობითი სეკულარიზმია.¹⁰¹ ამ მოდელის ფარგლებში მართლმადიდებელი ეკლესია და სახელმწიფო ემიჯნებიან ერთმანეთს, თუმცა სხვადასხვა სფეროში თანამშრომლობენ ხელშეკრულებების, შეთანხმებების დადებითა და საკანონმდებლო შეღავათებ-

98 დიმიტრი გეგენავა, „სეკულარიზმის სამართლებრივი კონცეფცია და თანამედროვე მსოფლიო“, წიგნში: ავთანდილ დემეტრაშვილი 80, სოფიო დემეტრაშვილის რედაქტორობით (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის გამომცემლობა, 2021): 563.

99 Andras Sajó, „Constitutionalism and Secularism: The Need for Public Reason,“ *Constitutional Law Review* 3 (2010): 109.

100 იხ., დიმიტრი გეგენავა, ეკლესია - სახელმწიფოს ურთიერთობის სამართლებრივი მოდელები და საქართველოს კონსტიტუციური შეთანხმება, (თბილისი: დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 2018), 101.

101 იხ., დიმიტრი გეგენავა, „სეკულარიზმის სამართლებრივი კონცეფცია და თანამედროვე მსოფლიო“, წიგნში: ავთანდილ დემეტრაშვილი 80, სოფიო დემეტრაშვილის რედაქტორობით (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის გამომცემლობა, 2021): 569; Dimitry Gegenava, „Legal and Social Status of the Georgian Orthodox Church: Challenges and Perspectives.“ *Teka Komisji Prawniczej PAN-Oddział w Lublinie* 13, no. 2 (2020): 169.

ის უზრუნველყოფის საშუალებით.¹⁰² ამგვარი ურთიერთობის ფარგლებში სახელმწიფო კონკრეტულ რელიგიურ ორგანიზაციას ან ორგანიზაციებს განსაკუთრებულ სტატუსს ანიჭებს.¹⁰³ საქართველოს კონსტიტუცია აღიარებს რწმენისა და აღმსარებლობის თავისუფლებას და, ამასთან ერთად, საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს საქართველოს ისტორიაში.¹⁰⁴ ეკლესიის განსაკუთრებული სტატუსი გამოიხატება სახელმწიფოსა და მას შორის კონსტიტუციური შეთანხმების დადების ექსკლუზიურ უფლებამოსილებაშიც.¹⁰⁵

განცალკევების მიუხედავად, რელიგიურ ორგანიზაციასა და სახელმწიფოს შორის გარკვეული ურთიერთობა ყოველთვის არსებობს.¹⁰⁶ განსაკუთრებით თანამშრომლობითი სეკულარიზმის მოდელის ფარგლებში, რომელშიც რელიგიური ორგანიზაცია და სახელმწიფო აქტიურად თანამშრომლობენ.¹⁰⁷ თუმცა ქართული მოდელი, ფაქტობრივად, მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიასთან თანამშრომლობას ითვალისწინ

102 დიმიტრი გეგენავა, ეკლესია - სახელმწიფოს ურთიერთობის სამართლებრივი მოდელები და საქართველოს კონსტიტუციური შეთანხმება, (თბილისი: დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 2018), 61.

103 იხ., გეგენავა, ეკლესია - სახელმწიფოს ურთიერთობის სამართლებრივი მოდელები და საქართველოს კონსტიტუციური შეთანხმება, 61. იხ. ციტირება: საგინაშვილი ქ., მართლმადიდებლობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადების სამართლებრივი ასპექტები უცხო ქვეყნების მაგალითების ფონზე, ჟურნ. „ადამიანი და კონსტიტუცია“, N1, 2001, 15.

104 საქართველოს კონსტიტუცია, მე-8 მუხლი.

105 დიმიტრი გეგენავა, ეკლესია - სახელმწიფოს ურთიერთობის სამართლებრივი მოდელები და საქართველოს კონსტიტუციური შეთანხმება, (თბილისი: დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 2018), 102.

106 Andras Sajó, "Constitutionalism and Secularism: The Need for Public Reason," *Constitutional Law Review* 3 (2010): 116.

107 დიმიტრი გეგენავა, „სეკულარიზმის სამართლებრივი კონცეფცია და თანამედროვე მსოფლიო“, წიგნში: ავთანდილ დემეტრაშვილი 80, სოფიო დემეტრაშვილის რედაქტორობით (თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის გამომცემლობა, 2021): 563.

ნებს.¹⁰⁸ სხვა რელიგიური ორგანიზაციებისთვის სახელმწიფოს სტატუსის განმსაზღვრელი და სახელმწიფოსთან ურთიერთობების მომწესრიგებელი კანონმდებლობაც არ აქვს შემუშავებული.¹⁰⁹

კონკრეტული რელიგიური ჯგუფისთვის სხვადასხვა პრივილეგიის ან/და შეღავათის მინიჭება თუ დაფინანსება სახელმწიფო პოლიტიკის საკითხია.¹¹⁰ ასეთი პოლიტიკა დამახასიათებელია თანამშრომლობითი სეკულარიზმის მოდელისთვის. თუმცა სახელმწიფოს გადაწყვეტილება პრივილეგიის ან/და შეღავათის დაწესების შესახებ დასაბუთებული და არადისკრიმინაციული უნდა იყოს.¹¹¹ წინააღმდეგ შემთხვევაში, სახელმწიფოს პოლიტიკა ეწინააღმდეგება სეკულარიზმის პრინციპს. საქართველოს სახელმწიფოს მიერ მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის მინიჭებული პრივილეგიები საკონსტიტუციო სასამართლომ მის მიერ განხილულ ორ საქმეში დისკრიმინაციულად მიიჩნია.¹¹² წინამდებარე სტატიის ფარგლებში გან-

108 Dimitry Gegenava, "Legal and Social Status of the Georgian Orthodox Church: Challenges and Perspectives." Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie 13, no. 2 (2020): 171.

109 იხ., დიმიტრი გეგენავა, ეკლესია - სახელმწიფოს ურთიერთობის სამართლებრივი მოდელები და საქართველოს კონსტიტუციური შეთანხმება, (თბილისი: დაიით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 2018), 103. („რწმენის თავისუფლების, განსაკუთრებით მისი თავისუფალი გამოვლენისთვის, მიზანშეწონილია, არსებობდეს რელიგიური ორგანიზაციების სტატუსისა და მათი სახელმწიფოსთან ურთიერთობის განმსაზღვრელი სამართლებრივი ჩარჩო“)

110 იხ., Waldman v. Canada (1999), CCPR/C/67/D/694/1996, OHCHR, 5.5.

111 იხ., Venice Commission, Guidelines for Legislative Reviews of Laws Affecting Religion or Belief, 59th Plenary Session (Venice, June 18-19, 2004), 12; Waldman v. Canada (1999), CCPR/C/67/D/694/1996, OHCHR, 5.5.

112 იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, ააიპ „საქართველოს სიცოცხლის სიტყვის ეკლესია“, სსიპ „ქრისტეს ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“, ააიპ „მეშვიდე დღის ქრისტიან - ადვენტისტთა ეკლესიის ტრანსკავკასიური იუნიონი“, სსიპ „ლათინ კათოლიკეთა კავკასიის სამოციქულო ადმინისტრაცია“, ააიპ „ქართველ მუსლიმთა კავშირი“, სსიპ „წმინდა სამების ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/1/811 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ლუთერული ეკლესია“, სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველო“, სსიპ „დახსნილ ქრისტიანთა საღვთო ეკლესია საქართველოში“ და სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

ხორციელებული შეფასების საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ დისკრიმინაციულია უმაღლესი განათლების სფეროში მოქმედი პრივილეგიებიც.

მართლმადიდებელი ეკლესიის „განსაკუთრებული როლის“ აღიარება საქართველოში ამ ორგანიზაციისთვის დისკრიმინაციული პრივილეგიების მინიჭებაში ვლინდება.¹¹³ კონკრეტული რელიგიური ორგანიზაციისთვის დაუსაბუთებელი პრივილეგიების მინიჭება და სხვა ორგანიზაციების მიმართ დისკრიმინაციული მოპყრობა არ შეესაბამება სეკულარული სახელმწიფოს იდეასა და პრინციპებს. ამასთან, სახელმწიფოს მიერ ამგვარი პოლიტიკის გატარებას სხვა რისკებიც ახლავს. ხელისუფლებას შეუძლია, ეკლესიისათვის მინიჭებული პრივილეგიები მისი მხარდაჭერის მოსაპოვებლად და პოლიტიკურ პროცესებში საზოგადოებაზე ეკლესიის მიერ გავლენის მოსახდენად გამოიყენოს,¹¹⁴ რაც ასევე ეწინააღმდეგება სეკულარიზმის პრინციპს.¹¹⁵

უმაღლესი განათლების სფეროში მოქმედი პრივილეგიები სეკულარიზმის პრინციპთან შეუსაბამოა დაინტერესებულ მხარეთა უფლებებსა და უმაღლესი განათლების მიზნებზე მათი ინტენსიური ნეგატიური ზემოქმედების გამოც. როდესაც სახელმწიფო დაუსაბუთებელ უპირატესობას ანიჭებს კონკრეტულ რელიგიურ ორგანიზაციას იმ პირობებშიც კი, როდესაც

113 იხ., Dimitry Gegenava, "Legal and Social Status of the Georgian Orthodox Church: Challenges and Perspectives." Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie 13, no. 2 (2020): 173.

114 იხ., ქრისტინე მარგველაშვილი, „მართლმადიდებელი ეკლესიის გავლენა: პოლიტიკური პროცესები და არჩევნები საქართველოში“. წიგნში: რელიგია, საზოგადოება და პოლიტიკა საქართველოში, ნინო ღამბაშიძის რედაქტორობით, (თბილისი: მშვიდობის, დემოკრატიის და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი, 2016), 7; რელიგიის თავისუფლება: სახელმწიფოს დისკრიმინაციული და არასეკულარული პოლიტიკის კრიტიკა (თბილისი: ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი(EMC), 2016): 48.

115 იხ., Dimitry Gegenava, "State Funding of Religious Organizations in Georgia." Studia z Prawa Wyznaniowego 22 (2019): 130.

საც ეს პოლიტიკა არსებითად აზიანებს სახელმწიფოს ზედამხედველობაში არსებულ სფეროს – უმაღლეს განათლებას, ცხადია, რომ სახელმწიფოს გადანაცვეტილება არ ეფუძნება სეკულარულ, საჯარო, ყველასთვის თანასწორ მიზნებს. შესაბამისად, ამ ასპექტით შეფასების შედეგადაც ცხადი ხდება მოქმედი მონესრიგების სეკულარიზმის პრინციპთან წინააღმდეგობა.

მიზანშეწონილია, სახელმწიფომ აღმოფხვრას დისკრიმინაცია საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიასა და სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებს შორის. ერთ-ერთი არსებითი ცვლილება, რომელიც ამ მიზნის მისაღწევად უნდა განხორციელდეს, საღვთისმეტყველო უსდებისა და საღვთისმეტყველო განათლების პროგრამებისთვის მინიჭებული დაუსაბუთებელი პრივილეგიების გაუქმებაა. ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ დისკრიმინაცია აღმოიფხვრას სწორედ გაუქმების და არა პრივილეგიების სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებზე გავრცელების გზით, რადგან ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ვერ გამოსწორდება და უფრო მეტიც, გაიზრდება უმაღლესი განათლების მიზნების მიღწევისათვის შექმნილი საფრთხე და გაუარესდება დაინტერესებული მხარეების უფლებრივი მდგომარეობა.

IV. დასკვნა

უმაღლესი განათლების სფეროში მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო უსდებისა და საღვთისმეტყველო განათლების პროგრამებისთვის პრივილეგიების მინიჭებით სახელმწიფო ამ დანახებულებებში განათლების ხარისხისა და დაინტერესებულ მხარეთა უფლებების ზედამხედველობაზე უარს ამბობს ამგვარი გამონაკლისის დაშვების აუცილებლობის გარეშე; უსაფუძვლოდ და არაპროპორციულად აზიანებს დაინტერესებული მხარეების, განსაკუთრებით, სტუდენტების უფლებებსა და ინტერესებს. ამ გამოწვევების საპასუხოდ აუცი-

ლებელია საღვთისმეტყველო უსდ-ები დაექვემდებაროს ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის პროცესებს სხვა საგანმანათლებლო დაწესებულებების მსგავსად. გარე შეფასების პროცესის საღვთისმეტყველო უსდ-ებზე გავრცელებით შესაძლებელი გახდება დაწესებულებებში განათლების ხარისხისა და დაინტერესებულ მხარეთა უფლებების კონტროლი. გარე შეფასების დანერგვასთან ერთად, სტუდენტებისთვის უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს იმ უფლებებით სარგებლობა, რომლებიც მათ მისცემს განათლების მართვასა და ორგანიზებაზე გარკვეული ფორმით გავლენის მოხდენის შესაძლებლობას.

უმაღლესი განათლების მიზნებისა და ინტერესებული მხარეების უფლებებისთვის მიყენებულ ზიანთან ერთად, განსახილველი მოწესრიგება არის დისკრიმინაციული სხვა რელიგიური ორგანიზაციების მიმართ, რაც ეწინააღმდეგება სეკულარობისა და თანასწორობის პრინციპებს. ამდენად, უმაღლესი განათლების სფეროში მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის მინიჭებული პრივილეგიები: აზიანებს დაინტერესებულ მხარეთა უფლებებსა და ინტერესებს, ეწინააღმდეგება საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ უმაღლესი განათლების მიზნებს, ბოლონიის პროცესის პრინციპებს, არის დისკრიმინაციული სხვა რელიგიურ ორგანიზაციათა მიმართ. დაუსაბუთებელი პრივილეგიების არსებობა ასევე ზრდის სახელმწიფოს მიერ ეკლესიის მხარდაჭერით სარგებლობის რისკს. ყოველივე ეს კი ეწინააღმდეგება სეკულარობისა და დემოკრატიული სახელმწიფოს პრინციპებს.

არსებულ გამოწვევებზე საპასუხოდ, მიზანშეწონილია, სახელმწიფომ აღმოფხვრას დისკრიმინაცია საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიასა და სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებს შორის. ერთ-ერთი არსებითი ცვლილება, რომელიც ამ მიზნის მისაღწევად უნდა განხორციელდეს, საღვთისმეტყველო უსდ-ებისა და საღვთისმეტყველო განათლების პროგრამებისთვის მინიჭებული დაუ-

საბუთებელი პრივილეგიების გაუქმებაა. ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ დისკრიმინაციის აღმოფხვრა მოხდეს სწორედ გაუქმების და არა პრივილეგიების სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებზე გავრცელების გზით, რადგან ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ვერ გამოსწორდება და, უფრო მეტიც, გაიზრდება უმაღლესი განათლების მიზნების მიღწევისთვის შექმნილი საფრთხე და გაუარესდება დაინტერესებული მხარეების უფლებრივი მდგომარეობა.

გეგენავა, დიმიტრი. ეკლესია - სახელმწიფოს ურთიერთობის სამართლებრივი მოდელები და საქართველოს კონსტიტუციური შეთანხმება. თბილისი: დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 2018

გეგენავა, დიმიტრი. „სეკულარიზმის სამართლებრივი კონცეფცია და თანამედროვე მსოფლიო“, წიგნში: ავთანდილ დემეტრაშვილი 80, სოფიო დემეტრაშვილის რედაქტორობით, თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის გამომცემლობა, 2021

გეგენავა, დიმიტრი. სტუდენტური თვითმმართველობების სამართლებრივი მიმოხილვა. თბილისი: საქართველოსახალგაზრდა მეცნიერთა საზოგადოების საჯარო სამართლის კვლევითი ინსტიტუტი, 2011

გეგენავა, დიმიტრი, ჯავახიშვილი, პაატა. „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო: პოზიტიური კანონმდებლობის მცდელობა და გამოწვევები.“ ლადო ჭანტურია 55, დიმიტრი გეგენავას რედაქტორობით. თბილისი: დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 2018

გორგოძე, მარიამ. „ეკლესია - სახელმწიფოს თანამშრომლობა უმაღლესი განათლების სფეროში“. ლადო ჭანტურია 60, დიმიტრი გეგენავას რედაქტორობით. თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2023

დუორკინი, რონალდ. რთული შემთხვევები. ნინო ქარქუსაშვილისა და ლაშა ლურსმანაშვილის თარგმანი, თბილისი: სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2021

ერემაძე, ქეთევან. ინტერესთა დაბალანსება დემოკრატიულ საზოგადოებაში. თბილისი: გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ), 2013

ვან ბრიჟსტერველდი, სოფი ს. „სახელმწიფო და ეკლესია ნიდერლანდებში“. სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში, გერჰარდ რობერსის რედაქტორობით. თბილისი: კავშირი „21-ე საუკუნე“, კონრად ადენაუერის ფონდი, 2011

კენედი, დეკლან. სწავლის შედეგების ჩამოყალიბება და დანერგვა, პრაქტიკული სახელმძღვანელო. ლალი ბაქრაძის თარგმანი. თბილისი: Erasmus+-ის ოფისი საქართველოში, 2014

კუბლაშვილი, კონსტანტინე. ძირითადი უფლებები. თბილისი: გამომცემლობა ჯისიანი, 2008

მარგველაშვილი, ქრისტინე. „მართლმადიდებელი ეკლესიის გავლენა: პოლიტიკური პროცესები და არჩევნები საქართველოში.“ წიგნში: რელი-

გია, საზოგადოება და პოლიტიკა საქართველოში, ნინო ღამბაშიძის რედაქტორობით, თბილისი: მშვიდობის, დემოკრატიის და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი, 2016

პოზნერი, რიჩარდ ა. „სამოსამართლო თვითშეზღუდვის აღმასვლა და დაცემა,“ ივა ხავთასის თარგმანი, სამართლის მეთოდები, no. 5, (2021)

რელიგიის თავისუფლება: სახელმწიფოს დისკრიმინაციული და არასეკულარული პოლიტიკის კრიტიკა. თბილისი: ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), 2016

შანდა, ბალაბ. „სახელმწიფო და ეკლესია უნგრეთში“. სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში, გერჰარდ რობერტის რედაქტორობით. თბილისი: კავშირი „21-ე საუკუნე“, კონრად ადენაუერის ფონდი, 2011

Bartley, Kristina, Jörgen Dimenäs, and Hanna Hallnäs. “Student participation in higher education: A question of governance and power.” *Nordic Studies in Education*, no. 3 (2010)

Bischoff, Tyler J. “Accreditation under Fire: How Striking a Balance between Accreditor Accountability and Autonomy Can Strengthen Educational Quality.” *Roger Williams University Law Review* 23, no. 1 (Winter 2018)

Cafardi, Nicholas. “Giving Legal Life to the Ex Corde Ecclesiae Norms: Corporate Strategies and Practical Difficulties.” *Journal of College and University Law* 25, no. 4 (Spring 1999)

Calvert, Clay. “Professional Standards and the First Amendment in Higher Education: When Institutional Academic Freedom Collides with Student Speech Rights.” *St. John’s Law Review* 91, no. 3 (Fall 2017)

Cassou, April Kestell, and Robert F. Curran. “Secular Orthodoxy and Sacred Freedoms: Accreditation of Church-Related Law Schools.” *Journal of College and University Law* 11, no. 3 (Winter 1984)

Dworkin, Ronald. Keynote Speech, “The Rule of Law.” The European Commission for Democracy through Law (the Venice Commission), Conference on “The Rule of Law as a Practical Concept,” London, March 2, 2012

Gegenava, Dimitry. “Legal and Social Status of the Georgian Orthodox Church: Challenges and Perspectives.” *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie* 13, no. 2 (2020)

Gegenava, Dimitry. “State Funding of Religious Organizations in Georgia.” *Studia z Prawa Wyznaniowego* 22 (2019)

Glanzer, Perry L. "The Role of the State in the Secularization of Christian Higher Education: A Study of Postcommunist Europe." *Journal of Church and State* 53, no. 2 (Spring 2011)

Gordon II, James D. "Individual and Institutional Academic Freedom at Religious Colleges and Universities." *Journal of College and University Law* 30, no. 1 (2003)

Gotzelmann, Christina. "How Free is the Free Movement of Students in the European Union - An Analysis of Third-Level Cross-Border Education." *University College Dublin Law Review* 10 (2010)

Groppi, Tania. "The Italian Constitutional Court: Towards a Multilevel System of Constitutional Review." *Indian Journal of Constitutional Law* 4, no. 1 (2010)

Gallifa, Josep, Gassiot, Miquel. "Comparative Legal and Financial Situation of the European Catholic Universities," *Journal of Church and State* 54, no. 1 (Winter 2012)

Kramer, Geoffrey P., Douglas A. Bernstein, and Vicky Phares. *Introduction to Clinical Psychology*. Cambridge: Pearson, 2019

Sajo, Andras. "Constitutionalism and Secularism: The Need for Public Reason." *Constitutional Law Review* 3 (2010)

საქართველოს კონსტიტუცია

კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის

„უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი

„უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს 2022 წლის 16 მარტის კანონი საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2011 წლის 4 მაისის №65/ნ ბრძანებით დამტკიცებული „უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციის დებულება“

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2010 წლის 1 ოქტომბრის №99/ნ ბრძანებით დამტკიცებული „საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციის დებულება“

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის №65/ნ ბრძანებით დამტკიცებული „უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციის სტანდარტები“

„მხოლოდ საღვთისმეტყველო საგანმანათლებლო პროგრამების განმახორციელებელი დაწესებულების ავტორიზაციის წესის დამტკიცების შე-

სახეზე“ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის N135/ნ ბრძანება

ბოლონიის დეკლარაცია, უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცე, ევროპის განათლების მინისტრების ერთობლივი დეკლარაცია, ბოლონია, 1999 წლის 19 ივნისი

ევროპის რეგიონში უმაღლეს განათლებასთან დაკავშირებული კვალიფიკაციების ცნობის კონვენცია, ლისაბონი, 1997 წელი

უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცისკენ, ევროპის ქვეყნების უმაღლეს განათლებაზე პასუხისმგებელი მინისტრების შეხვედრის კომუნიკე, პრაღა, 2001 წლის 19 მაისი

უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცის შექმნა, უმაღლეს განათლებაზე პასუხისმგებელი მინისტრების კონფერენციის კომუნიკე, ბერლინი, 2003 წლის 19 სექტემბერი

“Ex Corde Ecclesiae.” Apostolic Constitution of the Supreme Pontiff John Paul II on Catholic Universities, 1990

Italy. Regulation of the Profession of the Psychologist. Presidential Acts, Decrees, and Ordinances – ACT No. 56, February 18, 1989

Venice Commission, Guidelines for Legislative Reviews of Laws Affecting Religion or Belief, 59th Plenary Session, Venice, June 18-19, 2004

Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG), 2015

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2023 წლის 11 მაისის განჩინება საქმეზე, „სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველო“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, ააიპ „საქართველოს სიცოცხლის სიტყვის ეკლესია“, სსიპ „ქრისტეს ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“, ააიპ „მეშვიდე დღის ქრისტიან-ადვენტისტთა ეკლესიის ტრანსკავკასიური იუნიონი“, სსიპ „ლათინ კათოლიკეთა კავკასიის სამოციქულო ადმინისტრაცია“, ააიპ „ქართველ მუსლიმთა კავშირი“, სსიპ „წმინდა სამების ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/1/811 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ლუთერული ეკლესია“, სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველო“, სსიპ „დახსნილ ქრისტიანთა საღვთო ეკლესია

საქართველოში“ და სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 11 ივნისის №1/3/534 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ტრისტან მამაგულაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 22 დეკემბრის N1/1/477 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 მარტის №2/1/473 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბიჭიკო ჭონქაძე და სხვები საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის წინააღმდეგ“

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის №1/1/493 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები „ახალი მემარჯვენეები“ და „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 28 ივნისის N1/466 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 22 ნოემბრის N2/18/206 განჩინება საქმეზე, „მოქალაქე ზურაბ აროშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

Waldman v. Canada (1999), CCPR/C/67/D/694/1996, OHCHR

საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციის საბჭოს 2021 წლის 12 ივლისის სხდომის ოქმი N701566

ახალი საქართველოს უნივერსიტეტი. „ქრისტიანული ფსიქოლოგიის სამაგისტრო პროგრამა.“ ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024.<http://ngu.edu.ge/ka/abiturientis-gzamkvlevi/ma-in-christian-psychology-2>

თბილისის სასულიერო აკადემია და სემინარი. „ქრისტიანული ფსიქოლოგიის საბაკალავრო პროგრამა.“ ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <https://www.tsas.ge/ka/qristianuli-fsiqologia>

პირველი არხი, „თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის კურსდამთავრებულები ილია მეორეს ღია წერილით მიმართავენ“, 5 თებერვალი 2018, ხელმისაწვდომია: <https://1tv.ge/news/tbilisis-sasuliero-akademiisa-da-seminariis-kursdamtavrebulebi-ilia-meores-ghia-werilit-mimartaven/>; ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024

რადიო თავისუფლება, „დაპირისპირება თბილისის სასულიერო აკადემიაში“, 12 ნოემბერი 2004, ხელმისაწვდომია: <https://www.radio->

tavisupleba.ge/a/1538189.html; ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024

რადიო თავისუფლება, „სასულიერო სემინარია: ამბოხებულები ისჯებიან“, 15 თებერვალი 2019, ხელმისაწვდომია: <https://shorturl.at/uyMW1>; ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024

Biola University. “Accreditation and Affiliation of Biola University.” ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <https://www.biola.edu/about/accreditation-affiliation>

Council for Higher Education Accreditation, “National Faith-Related Accrediting Organizations,” ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <https://www.chea.org/national-faith-related-accrediting-organizations-accreditor-type>

European Higher Education Area, “Georgia,” ხელმისაწვდომია: <https://www.ehea.info/page-georgia>. ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024

European Higher Education Area, “Holy See,” ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <https://ehea.info/page-holy-see>

Gledhill, Rachael. “Understanding the Regulation of Psychologists.” The Health and Care Professions Council (HCPC), January 16, 2023. ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <https://shorturl.at/mxI12>

Holy See’s Agency for the Evaluation and Promotion of Quality in Ecclesiastical Universities and Faculties, “Mission,” ბოლო წვდომა: 9 ივლისი, 2024. <http://www.avepro.va/mission/?lang=en>